

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2020.3.21>

Ю. П. Аленін

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент
Національної академії правових наук України,
професор кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

О. О. Торбас

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального процесу,
детективної та оперативно-розшукової діяльності
Національного університету «Одеська юридична академія»

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ ТА РОЗСУДУ СЛІДЧОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Кримінальне процесуальне законодавство України надає слідчому досить широкі процесуальні можливості, які потрібні для проведення ефективного досудового розслідування. При цьому в деяких випадках слідчий може застосовувати такі повноваження на власний розсуд. Однак такий розсуд слідчого не є абсолютним, адже він обмежений як правовими нормами, так і поведінкою інших учасників кримінального процесу. Відповідно, розсуд слідчого досить тісно пов'язаний з його процесуальною самостійністю, яка також гарантується кримінальним процесуальним законодавством.

У статті автори зазначають, що процесуальна самостійність і розсуд – поняття нетотожні, проте наявний міцний зв'язок між ними. З аналізу сутності процесуальної самостійності слідчого можна зробити висновок, що розсуд розглядається як один із способів реалізації самостійності. Процесуальна самостійність слідчого розглядається як елемент процесуального статусу слідчого, що дає йому змогу ухвалювати юридично значущі рішення та визначати хід всього досудового розслідування (у межах, встановлених кримінальним процесуальним законодавством). Відповідно, процесуальна самостійність передбачає цілий комплекс повноважень слідчого, а не лише конкретне повноваження. Розсуд, у свою чергу, передбачає можливість ухвалення конкретного процесуального рішення (або вчинення конкретної процесуальної дії) в конкретній ситуації, обираючи з декількох альтернатив. Отже, процесуальна самостійність є поняттям ширшим, ніж розсуд слідчого. Процесуальна самостійність передбачає можливість обрати необхідну сукупність процесуальних дій, які, на думку слідчого, дадуть змогу досягнути кінцевої мети розслідування. Розсуд, у свою чергу, стосується способу та методу проведення конкретної процесуальної дії. Водночас у статті робиться висновок, що зв'язок між розсудом і процесуальною самостійністю слідчого не є одностороннім.

Отже, незважаючи на те, що розсуд є механізмом реалізації процесуальної самостійності, власне обсяг розсуду і формує обсяг такої самостійності. Чим більше повноважень, за яких слідчий може застосовувати розсуд, тим ширшою є процесуальна самостійність такого слідчого.

Ключові слова: процесуальна самостійність слідчого, розсуд слідчого.

Постановка проблеми. Слідчий є одним із ключових учасників кримінального провадження. Крім того, слідчий уповноважений на прийняття юридично значущих рішень, які суттєво впливають на хід кримінального провадження. І з урахуванням того факту, що законодавець не визначив чітких інструкцій розслідування кожного конкретного кримінального правопорушення, слідчий застосовує власні дискреційні повноваження в кожному кримінальному провадженні, яке ним розслідується. Однак такий розсуд слідчого не є абсолютним, адже він обмежений як правовими нормами, так і поведінкою інших учасників кримінального процесу (в першу чергу – через вказівки та доручення прокурора). Відповідно, розсуд слідчого досить тісно пов'язаний з його процесуальною самостійністю, яка також гарантується кримінальним процесуальним законодавством. В той же час можна констатувати відсутність комплексного дослідження співвідношення процесуальної самостійності та розсуду слідчого у кримінальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематикою процесуальної самостійності та розсуду слідчого переймалися такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як О.В. Баулін, А.П. Гуляев, О.О. Кіпер, А.А. Клейн, А.М. Ларін, А.О. Ляш, П.Г. Марцифін, Д.І. Пишньов, С.М. Смоков та інші. Проте в доктрині відсутнє наукове дослідження, в якому би порівнювались ці два поняття між собою, що і підкреслює актуальність даного дослідження.

Метою статті є встановлення та описання зв'язку між процесуальною самостійністю та розсудом слідчого.

Виклад основного матеріалу. П.Г. Марцифін, розглядаючи розсуд слідчого, дійшов висновку, що в основі такого розсуду лежить внутрішнє переконання. При цьому автор, розуміючи важливість будь-якого суб'єктивного фактору в процесі формування розсуду, вказує на недоцільність ототожнення цих двох понять, оскільки внутрішнє переконання «має місце за повної відсутності встановлених правових критеріїв і застосовується в законі щодо оцінки доказів, а не встановлення за їхньою допомогою фактичних обставин» [1, с. 115]. В цьому випадку необхідно зауважити, що розсуд слідчого (як і будь-якого іншого уповноваженого суб'єкта кримінальних процесуальних відносин) значною мірою покладається саме на внутрішнє переконання, однак визнавати цю категорію фундаментальною в цьому випадку не зовсім правильно. По-перше, будь-який законний роз-

суд має бути обмеженим, адже необмежений розсуд тягне за собою свавілля уповноваженого на його застосування суб'єкта. Відповідно, вказувати на фундаментальність внутрішнього переконання при застосуванні розсуду, забуваючи при цьому нормативні межі такого розсуду, некоректно. По-друге, розсуд може бути помилковим (особливо якщо мова йде про копіювання власної поведінки або поведінки інших суб'єктів). В такому випадку уповноважені на те суб'єкти також в якості фундаментальної константи будуть використовувати внутрішнє переконання, проте таке переконання також буде хибним, а сам правозастосувач не спроможний відповідним чином скорегувати власну поведінку. Тому, не применшуючи значення будь-яких суб'єктивних факторів в процесі формування розсуду, вказувати на внутрішнє переконання як на певний базис не зовсім правильно.

А.Б. Ярославський, досліджуючи розсуд слідчого, окремо визначає оптимальний та безпосередній розсуд слідчого. Оптимальний розсуд проявляється в наступних різновидах: 1) надання слідчому права обирати один з передбачених відповідною правовою нормою варіантів поведінки або рішення; 2) надання слідчому права приймати в процесі розслідування злочинів рішення, які базуються на формулюваннях норм, що регламентують його діяльність шляхом таких загальних формулювань, як «слідчий має право», «слідчий може», за якими слідує перелік умов, за яких відповідне рішення буде найбільш доцільним; 3) можливість приймати певне рішення на підставі формулювання «за потреби», «за нагальної потреби» тощо; 4) необхідність застосування аналогії права.

Безпосередній же розсуд слідчого пов'язаний в першу чергу з його професійною трансформацією. Такий розсуд відрізняється від оптимального певними змінами в особистісних характеристиках слідчого [2, с. 30].

У цьому випадку науковець узяв за основу фактори, що впливають на розсуд (об'єктивні та суб'єктивні), та на підставі цього сформулював окремі види розсуду. І хоча такий підхід, враховуючи позицію автора, можна вважати виправданим, повністю погодитись з ним складно. Дійсно, якщо стверджувати, що на розсуд слідчого впливають лише об'єктивні фактори, то такий розсуд можна вважати «оптимальним». При цьому науковець стверджує, що оптимальний розсуд слідчого на практиці зустрічається, хоча і досить рідко. Однак більш логічною виглядає позиція, відповідно до якої «оптимальний» розсуд, запропонований науковцем,

на практиці взагалі не існує. Це пояснюється в першу чергу неможливістю не враховувати суб'єктивні чинники в процесі застосування розсуду. Розсуд може реалізуватися тільки людьми, які в кримінальному процесі обіймають певні посади та відповідно до них виконують певні повноваження. Але в будь-якому випадку рішення приймається людиною, а тому ігнорувати суб'єктивні фактори розсуду буде нелогічно. Необхідно констатувати складність оцінки суб'єктивних факторів та сили їх впливу на прийняте уповноваженою особою рішення, проте складність такого аналізу не є підставою для ігнорування відповідних факторів.

Власне, аналізуючи особливості розсуду слідчого, насамперед необхідно звернути увагу на свободу у його застосуванні. Будь-який розсуд у кримінальному процесі обмежений нормативними вказівками, обставинами конкретного кримінального провадження тощо. Водночас судді та прокурори наділені відносною свободою у реалізації власного розсуду. Якщо ж вести мову про слідчого, то в цьому випадку рівень такої свободи дещо вужчий. Необхідно акцентувати увагу на роль прокурора в якості процесуального керівника за діяльністю слідчого на стадії досудового розслідування, адже всі юридично значущі рішення та майже всі процесуальні дії мають бути в тій чи іншій формі затверджені прокурором. Відповідно, розсуд слідчого також у певній формі має бути погоджений прокурором. Свобода слідчого у застосуванні розсуду напряму залежить від обсягу процесуальної самостійності слідчого, яка визначена кримінальним процесуальним законодавством.

Зараз питання процесуальної самостійності слідчого досить активно досліджується науковцями. Досліджуючи процесуальну самостійність та незалежність слідчого, частина науковців стверджує, що ці поняття є тотожними [3, с. 37; 4, с. 121–135; 5]. Інша група науковців підтримує позицію, що процесуальної незалежності взагалі не існує, адже вона суперечить концепції прокурорського нагляду за досудовим розслідуванням [6, с. 58; 7, с. 10]. Між цими двома діаметрально протилежними концепціями виникла третя, в якій об'єднані найкращі положення попередніх двох. Автори такого підходу розглядали процесуальну незалежність слідчого як самостійну категорію науки кримінального процесу з характерними ознаками, що відрізняють її від процесуальної самостійності слідчого [8, с. 8] або взагалі окремо досліджували самостійність процесуальних рішень слід-

чого та незалежність його як процесуального учасника кримінального процесу [9, с. 50]. Очевидно, що кожен із запропонованих підходів може бути взятий за основу, адже в правовій доктрині можна знайти обґрунтування кожної із даних позицій. Тому, задля подальшої уніфікації даного дослідження, пропонується в першу чергу врахувати положення кримінального процесуального законодавства. Так, відповідно до ч. 5 ст. 40 КПК України, слідчий, здійснюючи свої повноваження відповідно до вимог КПК України, є самостійним у своїй процесуальній діяльності. Таким чином законодавець підштовхує до використання терміна «процесуальна самостійність слідчого» під час аналізу ролі цього учасника кримінального провадження в кримінальному процесі. Тому пропонується використовувати саме дане формулювання. Крім того, значення має не саме формулювання, а зміст, який в нього вкладається.

Вчені, досліджуючи сутність процесуальної самостійності слідчого, аналізували відповідну правову категорію в першу чергу через обсяг повноважень, якими наділений слідчий у кримінальному процесі. Г.М. Ясинський стверджує, що процесуальна самостійність слідчого полягає в праві вирішувати за своїм внутрішнім переконанням, що базується на матеріалах справи, і у відповідності до закону найважливіші питання слідства [10, с. 64]. А.А. Клейн, досліджуючи правовий статус слідчого, стверджує, що процесуальна самостійність слідчого є важливою частиною його процесуального статусу, що полягає в праві самостійно приймати всі рішення про хід слідства та провадження слідчих дій та в повній відповідальності за їх законне та вчасне проведення [11, с. 14]. О.О. Кіпер дійшов висновку, що процесуальна самостійність слідчого має розглядатися нерозривно з основними засадами кримінального провадження. Відповідно до позиції автора, під процесуальною самостійністю слідчого слід розуміти загальне положення досудового розслідування, що є засобом реалізації принципу всебічного, повного та неупередженого встановлення обставин кримінального провадження, яке полягає у повноваженні слідчого самостійно на підставі свого внутрішнього переконання та керуючись законом, починати досудове розслідування, визначати напрямки розслідування, приймати відповідні процесуальні рішення та вчиняти дії, пов'язані із розслідуванням кримінального правопорушення, за винятком випадків, коли законом передбачене отримання на це згоди (рішення) прокурора,

керівника органу досудового розслідування чи дозволу слідчого судді, визначати порядок і послідовність проведення цих процесуальних дій та нести повну відповідальність за їх законне і своєчасне проведення (застосування), а також відстоювати (захищати) ці повноваження, передбаченими КПК засобами [12, с. 81].

Отже процесуальна самостійність слідчого нерозривно пов'язана з можливістю реалізації повноважень слідчого у кримінальному провадженні. Свобода, з якою такі повноваження можуть бути реалізовані, являється визначальною характеристикою цього поняття. При цьому значна частина вчених, аналізуючи процесуальну самостійність слідчого, згадує розсуд як спосіб її реалізації. Цим ще раз підтверджується досить тісний зв'язок цих двох категорій. Однак такий зв'язок вказує на необхідність встановлення чітких меж між процесуальною самостійністю слідчого та його розсудом.

Очевидно, що процесуальна самостійність та розсуд – поняття нетотожні, однак досить легко помітити вплив одного поняття на інше. З аналізу сутності процесуальної самостійності слідчого можна зробити висновок, що розсуд розглядається як один із способів реалізації самостійності. В цілому процесуальна самостійність слідчого розглядається як елемент процесуального статусу слідчого, що дає йому змогу ухвалювати юридично значущі рішення та визначати хід усього досудового розслідування (у межах, встановлених кримінальним процесуальним законодавством). Отже, процесуальна самостійність передбачає цілий комплекс повноважень слідчого, а не лише конкретне повноваження. Розсуд, в свою чергу, передбачає можливість прийняття конкретного процесуального рішення (або вчинення конкретної процесуальної дії) в конкретній ситуації, обираючи з декількох альтернатив. Тож можна дійти висновку, що процесуальна самостійність є поняттям ширшим, ніж розсуд слідчого. Процесуальна самостійність передбачає можливість обрати необхідну сукупність процесуальних дій, які, на думку слідчого, дозволять досягнути кінцевої мети розслідування. Розсуд, у свою чергу, стосується способу та методу проведення конкретної процесуальної дії. За такого підходу можна зробити висновок, що розсуд можна розглядати в якості механізму реалізації процесуальної самостійності слідчого, який стосується способу реалізації відповідних повноважень.

Водночас необхідно зробити висновок, що зв'язок між розсудом та процесуальною самостійністю слідчого не є одностороннім. Тобто,

незважаючи на те, що розсуд є механізмом реалізації процесуальної самостійності, власне обсяг розсуду і формує обсяг такої самостійності. Як вже було зазначено, розсуд є механізмом реалізації процесуальної самостійності слідчого. Водночас власне повноваження, які можуть бути реалізовані із застосуванням розсуду, і визначають обсяг процесуальної самостійності. Чим більше повноважень, за яких слідчий може застосовувати розсуд, тим ширшою є процесуальна самостійність такого слідчого. Відповідно, дослідження розсуду слідчого також напряму пов'язано з межами його процесуальної самостійності.

О.О. Кіпер зазначає, що межами процесуальної самостійності слідчого є певні обмеження самостійних прав слідчого при провадженні досудового розслідування [12, с. 95]. При цьому науковець, досліджуючи це питання, більшою мірою приділяє увагу тим посадовим особам, які власне обмежують процесуальну самостійність слідчого: прокурор, керівник органу досудового розслідування, слідчий суддя, та робить висновок про те, що у порівнянні з попереднім кримінальним процесуальним законодавством процесуальна самостійність слідчого зазнала значного звуження. «Таке звуження самостійних повноважень слідчого у прийнятті процесуальних рішень часом шкодить ефективному розслідуванню і призводить до затягування строків досудового розслідування, оскільки для того, щоб вчинити більшість процесуальних дій, він повинен отримувати згоду або рішення прокурора, який здійснює нагляд за досудовим розслідуванням та дозвіл слідчого судді, або повідомляти про їх вчинення, що відволікає його від виконання своєї прямої та основної функції – функції розслідування кримінального правопорушення» [12, с. 98].

Щодо цього А.О. Ляш та О.В. Баулін зазначали, що ігнорування позитивного досвіду, набутого і апробованого за часів дії КПК 1960 р., з прийняттям нового КПК призвело до остаточної втрати слідчим залишків своєї процесуальної незалежності, а їхня процесуальна самостійність стала мінімально можливою і фактично наблизилася до процесуальної самостійності колишнього дізнавача органу дізнання [13, с. 4]. Підсумовуючи позиції більшості вчених, необхідно констатувати, що однією з визначальних характеристик розсуду слідчого є обмеженість такого розсуду іншими уповноваженими суб'єктами кримінального процесу – прокурором, слідчим суддею, керівником органу досудового розслідування. Поєднання обмежень процесу-

альної самостійності та незалежності у розв'язанні низки процесуальних питань і виділяє розсуд слідчого з-поміж розсуду інших учасників кримінального провадження – слідчого судді, суду, прокурора. Низка процесуальних рішень прокурора також має бути погоджена з іншими учасниками процесу (наприклад, погодження зміни обвинувачення в суді з прокурором вищого рівня), однак такі обмеження не мають систематичного характеру та більше спрямовані на додаткове забезпечення прав та законних інтересів учасників кримінального провадження. Діяльність слідчого, в свою чергу, нерозривно пов'язана з процесуальним керівництвом з боку прокурора, адже навіть будь-яке звернення до слідчого судді потребує погодження з процесуальним керівником. Відповідно, застосування слідчим розсуду в процесі прийняття юридично значимих рішень обов'язково тягне за собою контроль з боку прокурора, який, керуючись власним розсудом, погоджує або відмовляє в погодженні відповідних рішень чи клопотань.

Говорячи про процесуальну самостійність слідчого, також необхідно зазначити, що кримінальне процесуальне законодавство надало можливість слідчому не погодитись з позицією прокурора щодо найбільш важливих питань під час досудового розслідування. При цьому законодавець встановлює дві відносно окремі процедури оскарження слідчим рішень прокурора. Так, згідно з ч. 3 ст. 40 КПК України, у випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питань, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні. Крім того, в параграф 3 Глави 26 КПК України окремо присвячений порядку оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора.

Спершу необхідно встановити, чим ці дві процедури відрізняються між собою, адже процедури оскарження в даному випадку досить подібні. Аналізуючи положення ст. 40 та ст.ст. 311-313 КПК України, можна встановити одразу декілька відмінностей. Першою відмінністю є предмет оскарження. Відповідно до ст. 311 КПК України, слідчий має право оскаржувати будь-які рішення, дії чи бездіяльність прокурора, прийняті або вчинені під час досудового

розслідування, крім випадків, передбачених кримінальним процесуальним законодавством. В свою чергу, в ст. 40 КПК України ведеться мова про оскарження відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій. І хоча таку відмову прокурора можна розглядати як рішення, документально вона не оформлюється в порядку, передбаченому ст. 110 КПК України.

Відмінності також наявні і в самій процедурі оскарження. Відповідно до ст. 40 КПК України, слідчий може оскаржити відмову прокурора у погодженні відповідних клопотань до прокурора вищого рівня, проте через керівника органу досудового розслідування. Оскарження рішень, дій та бездіяльності прокурора в порядку § 3 Глави 26 КПК України відбувається напряму до прокурора вищого рівня. Власне сутність таких відмінностей у процедурі оскарження законодавцем не роз'яснені. Це дає змогу науковцям робити висновок, що ст. 40 КПК України надає слідчому право на звернення до керівника органу досудового розслідування у випадках, визначених законодавством [14, с. 125–126], відповідно, підкреслюючи перевагу відомчого контролю над контролем прокурора вищого рівня у випадку відмови у затвердженні відповідних клопотань. І хоча така позиція дійсно в певній мірі ґрунтується на положеннях кримінального процесуального законодавства, повністю з нею погодитись не можна.

Відповідно до ч. 3 ст. 40 КПК України, слідчий має звернутися до керівника органу досудового розслідування, який після вивчення клопотання за необхідності ініціює розгляд питання, порушених у ньому, перед прокурором вищого рівня. Відповідно, саме керівник органу досудового розслідування вирішує, які клопотання будуть надіслані до прокурора вищого рівня, а які – ні. Якщо провести аналогію, то в даному випадку роль керівника органу досудового розслідування подібна до ролі ВССУ при поданні заяви про перегляд до Верховного Суду України в попередніх редакціях КПК України 2012 року. Проблема полягає в тому, що законодавець, на відміну від положень, які стосувалися ВССУ, не встановлює, що саме має перевірити керівник органу досудового розслідування, коли до нього звертається слідчий. Можна спрогнозувати, що керівник в першу чергу перевіряє обґрунтованість такого клопотання. Для цього йому необхідно буде ознайомитись з матеріалами досудового розслідування та вислухати

обґрунтування самого слідчого. Якщо керівник дійде висновку, що клопотання слідчого є обґрунтованим, то він зобов'язаний передати відповідне клопотання прокурору вищого рівня. За такої процедури керівника органу досудового розслідування можна вважати свого роду «процесуальним фільтром», який забезпечує отримання прокурором вищого рівня лише обґрунтованих клопотань від слідчого. Проте кінцеве рішення ухвалює саме прокурор. З огляду на це позиція науковців, яка була озвучена вище, щодо визначення керівника органу досудового розслідування як основного суб'єкта вирішення клопотання слідчого в порядку ч. 3 ст. 40 КПК України, є передчасною.

Водночас не зовсім зрозуміла логіка законодавця, який встановив обов'язковою участь керівника органу досудового розслідування в процесі оскарження клопотань слідчим в порядку ч. 3 ст. 40 КПК України, однак не передбачив такого порядку в § 3 Глави 26 КПК України, які по суті є між собою досить подібними. Відповідно, така неоднорідність правового регулювання подібних за формою та змістом правових процедур підштовхує до думки, що в цій частині кримінальне процесуальне законодавство має бути уніфіковане – або участь керівника органу досудового розслідування має бути передбачена в усіх випадках, коли слідчий не погоджується з позицією процесуального керівника, або взагалі такого суб'єкта в даному процесі не повинно бути. І саме відсутність чіткої вказівки на роль керівника органу досудового розслідування в даному процесі підштовхує до обрання другого варіанту із запропонованих. Законодавець, закріпивши в ч. 3 ст. 40 КПК України участь керівника органу досудового розслідування в процесі подання клопотання слідчого до прокурора вищого рівня, власне не зазначив, чим саме пояснюються такі обмеження та яка має бути від них процесуальна користь. Можна було б зробити припущення, що таким чином законодавець намагається зменшити кількість клопотань слідчого, які надходять до прокурора вищого рівня, відсікаючи ще на початковому етапі очевидно необґрунтовані. Однак у такому разі можна навести одразу декілька контраргументів. По-перше, в § 3 Глави 26 КПК України передбачена процедура оскарження слідчим рішень, дій чи бездіяльності прокурора без участі керівника органу досудового розслідування, а тому не можна стверджувати, що його роль в даному процесі є критично важливою. По-друге, випадки звер-

нення слідчого до керівника органу досудового розслідування є поодинокими, а тому не можна стверджувати, що має існувати будь-який процесуальний «фільтр».

Отже, можна зробити висновок, що роль керівника органу досудового розслідування в процесі направлення клопотання слідчим до прокурора вищого рівня як мінімум не виправдана. Цей факт також підтверджується тією обставиною, що законодавець не надав чітких вказівок щодо участі керівника органу досудового розслідування в даному процесі. У зв'язку з цим, з метою уніфікації положень КПК України, пропонується внести зміни до ч. 3 ст. 40 КПК України та виключити положення, які стосуються участі керівника органу досудового розслідування. У такому разі ч. 3 ст. 40 КПК України може бути сформульована наступним чином: «3. У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до прокурора вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні». В такому випадку буде забезпечена однаковість нормативно-правового регулювання положень кримінального процесуального закону в частині, що регулює оскарження слідчим рішень, дій, бездіяльності прокурора або його відмову у погодженні клопотань, які передбачені ч. 3 ст. 40 КПК України.

Висновки. Підсумовуючи все вищезначене, можна зробити наступні висновки: 1) поняття «процесуальна самостійність» і «розсуд» слідчого тісно між собою пов'язані, проте не є тотожними. Найбільш виваженою виглядає позиція, відповідно до якої розсуд є механізмом реалізації процесуальної самостійності слідчого, який стосується способу реалізації відповідних повноважень слідчого; 2) зв'язок між процесуальною самостійністю та розсудом слідчого є двостороннім. Розсуд розглядається як механізм реалізації процесуальної самостійності, при цьому чим частіше слідчий у своїй діяльності може застосувати розсуд, тим ширшою є його процесуальна самостійність; 3) з метою уніфікації положень КПК України пропонується ч. 3 ст. 40 КПК України викласти в наступній редакції: «3. У випадках відмови прокурора у погодженні клопотання слідчого до слідчого судді про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, проведення слідчих (розшукових) дій чи негласних

слідчих (розшукових) дій слідчий має право звернутися до прокурора вищого рівня, який протягом трьох днів погоджує відповідне клопотання або відмовляє у його погодженні».

Список використаної літератури:

1. Марфицин П.Г. Усмотрение следователя (Уголовно-процессуальный аспект): дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.09. Омск, 2003. 418 с.
2. Ярославский А.Б. Усмотрение следователя при расследовании уголовных дел: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Волгоград, 2001. 160 с.
3. Гуляев А.П. Следователь в уголовном процессе: Учебн. Пособие. М.: Юрид. лит., 1981. 191 с.
4. Слинко С.В. Механизм реализации процессуального статуса субъектов уголовно-процессуальной деятельности: монография. Х.: Основа, 2005. 254 с.
5. Пишньов Д.І. Процесуальні питання щодо розроблення законодавчих актів зі створення слідчого комітету. *Засади кримінального судочинства та їх реалізація в законотворчій і правозастосовній діяльності: тези доп. та повідомл. наук.-практ. конф.* (Київ, 3 квітня 2009 р.). К.: Атіка, 2009. С. 320-322.
6. Рахунов Р.Д. Учасники уголовно-процессуальной деятельности: Учеб. пособие. М.: Гос.юриздат., 1961. 277 с.
7. Смоков С.М. Внутрішнє переконання слідчого і його роль при прийнятті процесуальних рішень: автореф. дис... канд. юрид. наук. К., 2002. 19 с.
8. Клейн А.А. Правовые и организационные аспекты процессуальной самостоятельности и независимости следователя органов внутренних дел: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 1992. 26 с.
9. Ларин А.М. Следствие: каким ему быть? *Человек и закон*. 1996. № 10. С. 50-55.
10. Ясинский Г. М. О процессуальной самостоятельности следователя. *Сов. государство и право*. 1964. № 9. С. 64-73.
11. Клейн А. А. Правовые и организационные аспекты процессуальной самостоятельности и независимости следователя органов внутренних дел : дис. ... канд. юрид. наук. М., 1992. 217 с.
12. Кіпер О.О. Процесуальна самостійність слідчого як гарантія всебічного, повного й неупередженого розслідування у кримінальному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2017. 240 с.
13. Ляш А.О., Баулін О.В. Процесуальна самостійність і незалежність слідчого за новим КПК України. *Часопис Академії адвокатури України*. 2013. № 18. URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/download/167/18>.
14. Кримінальний процес: підруч. / Ю.М. Грошевий, В.Я. Тацій, В.П. Пшонка та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки. Х.: Право, 2013. 824 с.

Alenin Yu. P., Torbas O. O. Interrelation between procedural independence and discretion of investigation in the criminal process of Ukraine

Criminal procedure legislation of Ukraine provides investigator with a wide range of procedural opportunities required for an effective pre-trial investigation. However, in some cases, investigator may exercise such powers at his own discretion. Such discretion of investigator is not absolute, as it is limited by both legal norms and behavior of other participants in criminal proceedings. Accordingly, discretion of investigator is closely related to his procedural independence, which is also guaranteed by criminal procedure law.

In the article, authors note that procedural independence and discretion are not identical concepts, but there is a strong connection between them. From the analysis of the essence of procedural independence of investigator it can be concluded that discretion is considered as one of the ways to realize such independence. Procedural independence of investigator is considered as an element of his procedural status, which allows him to make legally significant decisions and determine the course of entire pre-trial investigation (within the limits established by criminal procedural law). Thus, procedural independence presupposes a whole set of powers of investigator, not only a specific power. Discretion provides the possibility of making a specific procedural decision (or committing a specific procedural action) in a particular situation, choosing from several alternatives. Thus, procedural independence is a broader concept than investigator's discretion. Procedural independence provides an opportunity to choose necessary set of procedural actions, which, in the opinion of the investigator, will help to achieve the ultimate goal of investigation. Discretion concerns the manner and method of carrying out a particular procedural action. At the same time, the article concludes that connection between discretion and procedural independence of the investigator is not one-sided.

Thus, despite the fact that discretion is a mechanism for the implementation of procedural independence, the actual scope of discretion forms scope of procedural independence. The bigger number of powers under which investigator may exercise discretion – the greater his procedural independence.

Key words: *procedural independence of investigator, discretion of investigator.*